

◇ فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ

سال ششم. شماره ۲۳. بهار ۱۳۹۴

صفحات: ۲۰ - ۷

تاریخ وصول: ۱۳۹۳/۸/۲۴ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۱۲/۲۰

رابطه التزام عملی به اعتقادات اسلامی و مسئولیت پذیری با رضایت از زندگی در دانشجویان

حسن احدی*

نجمه نیکوبخت**

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی رابطه التزام عملی به اعتقادات اسلامی و مسئولیت پذیری با رضایت از زندگی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج بود. نمونه پژوهش شامل ۳۰۰ (۱۵۰ دختر و ۱۵۰ پسر) نفر بود که به صورت تصادفی طبقه ای انتخاب شدند. طرح تحقیق از نوع همبستگی بود. برای گردآوری داده ها از پرسشنامه های التزام عملی به اعتقادات اسلامی نویدی (۱۳۷۶)، مسئولیت پذیری (RAS) و رضایت از زندگی داینر و همکاران (۱۹۸۵) استفاده شد. برای تحلیل داده ها از روش های آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره استفاده شد. نتایج نشان داد که بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و رضایت از زندگی رابطه وجود دارد و مسئولیت پذیری و رضایت از زندگی رابطه وجود دارد. همچنین مسئولیت پذیری پیش بینی کننده مناسبی برای متغیر ملاک رضایت از زندگی می باشند.

واژه های کلیدی: التزام عملی به اعتقادات اسلامی، مسئولیت پذیری، رضایت از زندگی.

---

* استاد گروه روان شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول: dr.ahadi1@yahoo.com)

** دانشجوی دکتری روان شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

مقدمه

روان شناسی مثبت نگر^۱ یکی از رشته‌های بدیع روان شناسی است که در اواخر قرن بیستم میلادی پا به عرصه وجود نهاده و افق تازه‌ای را پیش روی روان شناسی و پژوهشگران گشوده است (پن و همکاران^۲، ۲۰۱۴، رابینز و همکاران^۳، ۲۰۰۸). رضایت از زندگی، حوزه‌ای از روان شناسی مثبت‌نگر است که تلاش می‌کند ارزیابی‌های شناختی (قضاوت کلی در مورد بهزیستی روان شناختی) و عاطفی (تجربه هیجانات خوشایند و ناخوشایند) مردم از زندگی‌شان را مورد بررسی قرار دهد. احساس خرسندی و رضایت از زندگی از مؤلفه‌های نگرش مثبت افراد نسبت به جهانی است که در آن زندگی می‌کنند (لاگین و هیوینر^۴، ۲۰۰۱). این عامل به عنوان یکی از مهمترین نیازهای روانی بشر و مؤلفه حیاتی سلامت روان، به دلیل تأثیر عمده‌ای که بر شکل‌گیری شخصیت آدمی و در یک کلام مجموعه زندگی انسان دارد، همیشه ذهن بشر را به خود مشغول کرده است (بخشی پور رودسری، ۱۳۸۴). رضایت از زندگی شامل ارزش‌های شناختی افراد از زندگی‌شان بوده (دینر، شیه، لوکاس و اسمیت^۵، ۲۰۰۰) و به رضایت خاطر یا پذیرش شرایط زندگی و به طور کلی به تحقق نیازها و خواسته‌های شخص که موجب سلامت روان و جسم می‌شود اشاره دارد و برآوردی درونی از کیفیت زندگی یک فرد است. از آنجا که قضاوت در مورد رضایت از زندگی یک برآورد است، دارای مؤلفه شناختی عظیمی می‌باشد (غلامی، ۱۳۸۸).

از جمله عوامل و مؤلفه‌های مؤثر در میزان رضایت از زندگی، اعتقادات مذهبی و التزام به انجام اعمال دینی مانند خواندن کتاب مقدس قرآن و یا اقامه نماز، می‌باشد. تحقیقات افرادی همچون مسی^۶ (۲۰۱۰) و نووال^۷ (۲۰۱۰) نشان می‌دهد دین و انجام اعمال مذهبی که از عوامل مهم و تأثیرگذار در سلامت روان است، چهره جهان را در نظر فرد معتقد دگرگون می‌سازد و طرز تلقی او را از خود، خلقت و رویدادهای پیرامون تغییر می‌دهد (کروز^۸، ۲۰۰۳). اعتقادات دینی^۹ و عمل به آنها به انسان آرامش می‌دهد، امنیت فرد را تضمین می‌کند، خلاءهای اخلاقی، عاطفی و معنوی را در فرد و اجتماعات کاهش داده و پایگاه محکمی برای انسان در برابر مشکلات و محرومیت‌های زندگی ایجاد می‌نماید (اسدی نوقانی، امیدی و حاجی آقاجانی، ۱۳۸۴). خداوند متعال در قرآن کریم در سوره مبارکه اسراء آیه ۸۲ می‌فرماید «وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ» «ما آنچه را برای مؤمنان مایه درمان و رحمت است از قرآن نازل می‌کنیم». بر این اساس در کل افرادی که استمرار بر انجام اعمال مذهبی از جمله انجام نماز و خواندن قرآن نشان می‌دهند، بخاطر

۱. positive psychology

۲. Pan & et al

۳. Robbins & et al

۴. Laughin & Huebner

۵. Diener, Suh, Lucas & Smith

۶. Messay

۷. Nuval

۸. Krause

۹. Persuasion

احساس اتصال به قدرت لایتناهی الهی، حوادث متعارض را با تکیه بر ایمان و اعتقاد خود راحت تر می گذرانند، کمتر دستخوش استرس و اضطراب شده و از زندگی خود رضایت بیشتری نشان می دهند (عسگری، روشنی و آدریانی، ۱۳۸۸). در همین راستا طی تحقیقات سایدتالایی^۱ (۲۰۱۱) و نورزاد گرامالکی^۲ (۲۰۱۰) گزارش شده است که بعد محوریت اعتقادات به خداوند در کارها، آرامش درون، باورها و اعمال معنوی و مذهبی، صبر و تحمل دیگران که جزء اعتقادات دینی می باشد بیشترین ارتباط را با اخلاقیات و رعایت روابط مناسب با اطرافیان دارد و موجب ارتباط مثبت بین فردی که زمینه ساز خشنودی از زندگی است می گردد. گباور و همکاران^۳ (۲۰۱۲) و عبدالخالک^۴ (۲۰۱۱)، آکلینز کازرین^۵ (۲۰۰۹) نشان دادند که افراد متدین و مذهبی نسبت به افراد غیرمتدین، حرمت خود بالاتری دارند و دارای سازگاری روان شناختی بهتری اند و میزان رضایت زندگی بیشتری را گزارش می دهند. سیم و یو^۶ (۲۰۱۱)، رزماریان و همکاران^۷ (۲۰۰۹)، عبدالخالک (۲۰۰۶) و تورسن، هاریس و امان^۸ (۲۰۰۱) نیز در تحقیقات جداگانه ای به نتایج مشابهی در این خصوص دست یافتند. بریل هرت^۹ (۲۰۰۵) در بررسی خود بین فعالیت های دینی و رضایت از زندگی رابطه معنی داری نشان دادند. رو و ونگ^{۱۰} (۲۰۰۶) نیز در پژوهش خود مشخص کردند که از میان ۴۳ پژوهش انجام گرفته در حوزه رابطه بین انجام اعمال مذهبی و سلامت روانی، ۸۴ درصد آنها رابطه مثبتی را میان این دو نشان دادند.

مجاوریان، کشیری کلایی و فلاحتی (۱۳۹۳) طی تحقیقی نشان دادند که هرچه میزان محدودیت های مذهبی و عمل به آنها افزایش یابد میزان رضایت از زندگی کمتر می شود. حاجی زاده میمنندی و برغمندی (۱۳۸۹) نیز طی پژوهشی گزارش کردند که عمل به باورهای دینی با رضایت از زندگی در بین زنان و مردان سالمند رابطه مستقیم دارد و عضویت در گروه های مذهبی و مداخله دادن مذهب در تصمیمی گیری و انتخاب رابطه معنی داری با رضایت از زندگی دارد. نعمت زاده (۱۳۹۲)، رضایی (۱۳۹۱) و موسوی (۱۳۹۰) نیز در تحقیقات مشابه نشان دادند بین هوش معنوی که زمینه ساز فعالیت های دینی و اسلامی است با رضایت از زندگی رابطه مثبت وجود دارد.

از جمله عوامل دیگری که می تواند با رضایت از زندگی افراد رابطه داشته باشد مؤلفه مسئولیت پذیری^{۱۱} است. مسئولیت پذیری که از حساسیت در روح هر انسان نشأت گرفته و به عنوان عاملی که فرد را ترغیب به فعالیت های انسانی و اجتماعی می نماید و نتیجه هر یک از آن فعالیت ها،

۱. Saiadtalaei

۲. Norzad-Gharamaleki

۳. Gebauer & et al

۴. Abdel-Khalek

۵. Okulicz-Kozaryn

۶. Sim & Yow

۷. Rosmarin

۸. Thoresen, Harris & Oman

۹. Brill hart

۱۰. Rew & Wong

۱۱. responsibility

برداشتن باری از دوش خانواده یا جامعه و ایجاد کننده سلامت اجتماعی است (رسوی^۱، نقل از هجری پیکانی و بندری، ۱۳۹۱)، تعریف شده و خود عاملی است که می تواند در طی مرور زمان احساس خود کارآمدی فردی و مؤثر بودن در محیط را به فرد القاء کرده و در روندی سالم و سرشار از رضایت از زندگی و حالت روانی مطلوب، شخص را قرار دهد. در این رابطه پژوهش اسکیماک^۲ (۲۰۰۲) و اسکموت و ریف^۳ (۱۹۹۷) نشان می دهد که برون گرایی و مسئولیت پذیری با سلامت روانی و رضایت از زندگی همبستگی دارد.

همچنین طی تحقیق مک کری^۴ (۲۰۰۴) نشان داده شد ویژگیهای شخصیتی مانند مسئولیت پذیری در حوزه های وسیعی از جمله پیش بینی مسائل رفتاری، ذهنی و اعتقادات مذهبی کاربرد دارند و نشانه رضایت از زندگی افراد می باشد. نونی^۵ (۲۰۰۵) و هاکنی و ساندرز^۶ (۲۰۰۳) نیز در تحقیقات جداگانه خود نشان دادند؛ که بین نگرشهای مذهبی با سلامت روان و احساس مسئولیت در تحصیل و زندگی افراد رابطه وجود دارد. چانگ و سالمومون^۷ (۲۰۱۰)، کارول^۸ و همکاران (۲۰۰۹) و جورتیگ^۹ (۲۰۰۸) نیز در پژوهشی به بررسی رابطه بین عوامل مؤثر در سلامت روان مثل اضطراب و احساس خود کارآمدی بالا و مسئولیت پذیری با رضایت از زندگی و تحصیل پرداختند و نشان دادند که بین این عوامل رابطه معنی داری وجود دارد. هجری پیکانی و بندری (۱۳۹۱) طی تحقیقی گزارش دادند بین مسئولیت پذیری و منبع کنترل با نگرشهای مذهبی دانشجویان دختر و پسر رابطه معنی دار وجود دارد و در این حال از بین متغیرهای پیش بینی، متغیر مسئولیت پذیری کننده ی کاملتری برای متغیر ملاک نگرشهای مذهبی است.

با توجه به این که جامعه دانشجویان سرمایه های پیشرفت و تعالی کشور هستند و میزان التزام برای انجام اعمال دینی و اسلامی و شرکت مؤثر در فعالیت های دینی و مسئولیت پذیری فردی و اجتماعی که هر دو نشأت گرفته از سیره نبوی و زندگی ائمه اطهار می باشد، می تواند تأثیر مثبتی بر زندگی توانمند و دارای انعطاف توأم با پشتکار و جدیت، خوش فکری و کنترل داشتن روی وقایع زندگی آنها داشته باشد و در نهایت بستر لازم را برای تعالی کشور فراهم سازد، هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه ساده و چند گانه بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و مسئولیت پذیری با رضایت از زندگی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج می باشد.

۱. Rosoye

۲. Schimmack

۳. Schmutte & Ryff

۴. McCrae

۵. Nooney

۶. Hackney & sanders

۷. Chang & Solomon

۸. Carroll

۹. Juretic

روش

روش پژوهش، جامعه آماری و نمونه: روش پژوهش حاضر از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج بود که در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ مشغول به تحصیل بودند. نمونه این تحقیق مشتمل بر ۳۰۰ نفر دانشجو (۱۵۰ دختر، ۱۵۰ پسر) از جامعه مذکور می باشد که بر اساس میانگین حجم نمونه در سه تحقیق مشابه قبلی که روی همین گروه انجام شد، تعداد نمونه مشخص شد و برای انتخاب آنها از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای استفاده گردید. بدین ترتیب که در ابتدا فهرستی از رشته های مختلف دانشکده روان شناسی دانشگاه تهیه و از میان هر رشته بنا بر فراوانی دانشجویان دختر و پسر تعداد مناسب انتخاب و مورد آزمون قرار گرفتند.

ابزار سنجش

پرسشنامه التزام عملی به اعتقادات اسلامی: پرسشنامه خودسنجی التزام عملی به اعتقادات اسلامی برای اندازه گیری رفتارهای دینی نوجوانان و جوانان مسلمان تدوین شده است. این پرسشنامه توسط نویدی در سال ۱۳۷۶ ساخته شده و دارای ۴۵ ماده است که ۱۲ ماده برای التزام عملی به نماز؛ ۸ ماده برای التزام عملی به روزه؛ ۱۸ ماده برای التزام عملی به دیگر احکام شرعی الهی؛ ۷ ماده برای رعایت ارتباط با افراد مذهبی اختصاص یافته است. پرسشنامه از نوع لیکرت ۵ درجه است که به گزینه کاملاً درست است عدد ۵ و به گزینه کاملاً نادرست است عدد ۱ اختصاص می یابد (نویدی، ۱۳۷۶، به نقل از عسگری و همکاران، ۱۳۹۲). برای بررسی روایی ابزار اندازه گیری التزام عملی به اعتقادات اسلامی، از نظر متخصصان استفاده شد. تعدادی از روحانیون و اندیشمندان مسلمان و تعدادی از اساتید دانشگاه پرسشنامه خودسنجی «التزام عملی به اعتقادات اسلامی» را ابزاری مناسب برای اندازه گیری التزام عملی افراد به اعتقادات اسلامی دانستند و استفاده از آن را رویدادند. از سوی دیگر جهت بررسی اعتبار مقیاس ۳۵ نفر از دانش آموزان در مطالعه مقدماتی به پرسشنامه مورد نظر پاسخ دادند. همین افراد در یک مصاحبه انفرادی شرکت کردند و توسط پژوهشگر از لحاظ میزان پایبند بودن به اعتقادات اسلامی بر روی یک مقیاس ۲۰ درجه ای رتبه بندی شدند. علاوه بر این، همان دانش آموزان توسط مسئولان واحد آموزشی از لحاظ التزام به اعتقادات اسلامی در روی یک مقیاس ۲۰ درجه ای مرتبه بندی شدند. سپس همبستگی بین پاسخ های کتبی دانش آموزان و امتیاز مصاحبه، محاسبه شد و ضریب همبستگی بین امتیازی که مصاحبه گر به میزان پایبند بودن هر دانش آموز اختصاص داده بود و نمره ای که دانش آموز از طریق پاسخ دادن به پرسشنامه کسب کرده بوده، برابر با ۰/۸۶ به دست آمد. همچنین ضریب همبستگی بین پاسخ کتبی دانش آموزان به پرسشنامه مورد نظر و رتبه بندی اولیای واحد آموزشی محاسبه شد که ضریب همبستگی مربوط برابر با ۰/۵۷ بود. بنابراین، به نظر می رسد که ابزار اندازه گیری التزام عملی به اعتقادات اسلامی از روایی کافی برخوردار است. برای بررسی پایایی پرسشنامه خودسنجی التزام عملی به اعتقادات اسلامی نیز از روش باز آزمایی استفاده شد. مدت زمان فاصله بین اجرای دو آزمون یک هفته بود و پایایی ابزار

با روش باز آزمایی $r = 0/81$ بدست آمد (عسگری و همکاران، ۱۳۹۲). در پژوهش حاضر نیز برای تعیین پایایی پرسشنامه التزام عملی به اعتقادات اسلامی از دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف استفاده شد که به ترتیب برابر $0/90$ و $0/89$ بود که بیانگر ضرایب پایایی قابل قبول پرسشنامه مذکور می باشد. مقیاس سنجش مسئولیت پذیری (RAS)^۱: در این تحقیق برای سنجش مسئولیت پذیری، از مقیاس سنجش مسئولیت پذیری (RAS) اخذ شده از پرسشنامه روان شناختی کالیفرنیا^۲ (CPI)، استفاده گردید. موسوی ده موردی (۱۳۷۷) تعداد ۴۲ سؤال مربوط به مقیاس مسئولیت پذیری از میان ۴۶۲ سؤال پرسشنامه اصلی را استخراج و مورد بازنگری و ویراستاری قرار داد و به عنوان مقیاس سنجش مسئولیت پذیری (RAS) مورد استفاده قرار داد. گاف^۳ (۱۹۸۷) پس از بررسی پژوهشهای مختلف در مورد پرسشنامه روان شناختی کالیفرنیا (CPI) نتیجه گرفت که دامنه تغییر ضرایب پایایی باز آزمایی و همسانی درونی هر یک از مقیاسهای پرسشنامه ای مذکور از میانه $0/52$ تا $0/81$ می باشد. گاف (۱۹۸۷) با بررسی پژوهشهای مختلفی که در مورد این مقیاس انجام شده بود میانه ضرایب اعتبار این پرسشنامه را $0/70$ گزارش داده است. در پژوهش موسوی ده موردی (۱۳۷۷) ضریب اعتبار مقیاس مسئولیت پذیری (RAS) از طریق اعتبار ملاکی همراه محاسبه گردید. به این ترتیب که نمره های حاصل از مقیاس مذکور بانمره هایی از یک پرسشنامه چهار سئوالی سنجش مسئولیت پذیرس خود ساخته، همبستگی گردید و ضریب همبستگی به دست آمده به عنوان شاخص اعتبار در نظر گرفته شد که مقدار آن برابر با $0/61$ و در سطح $0/001$ معنی دار بوده است که حاکی از اعتبار مطلوب و رضایت بخش می باشد. در پژوهش حاضر نیز برای تعیین پایایی مقیاس سنجش مسئولیت پذیری از دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف استفاده شد که به ترتیب برابر $0/91$ و $0/87$ بود که بیانگر ضرایب پایایی قابل قبول پرسشنامه مذکور می باشد.

مقیاس رضایت از زندگی (SWLS)^۴: داینر^۵ و همکاران (۱۹۸۵) مقیاس رضایت از زندگی را برای گروههای سنی مختلف تهیه کردند. این مقیاس متشکل از ۴۸ سوال بود که میزان رضایت از زندگی را منعکس می کرد. این مقیاس دارای ۵ ماده است و هر ماده دارای ۷ گزینه که در این بررسی از یک (کاملاً مخالف) تا هفت (کاملاً موافق) نمره گذاری شده است (غلامی، ۱۳۸۸). داینر و همکاران (۱۹۸۵) در نمونه ای به حجم ۱۷۶ نفر از دانشجویان دوره کارشناسی مقیاس رضایت از زندگی را ارزشیابی کردند. میانگین و انحراف استاندارد نمره های دانشجویان به ترتیب $23/5$ و $6/43$ و ضریب همبستگی باز آزمایی نمره ها پس از دو ماه اجرا $0/82$ و ضریب آلفای کرونباخ $0/87$ بود. در تحقیق غلامی (۱۳۸۸) برای تعیین اعتبار از روش سازه ای استفاده کرد که در سطح $0/001$ میزان $0/70$ محاسبه شد و برای تعیین پایایی مقیاس رضایت از زندگی نیز از دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف استفاده شد که به ترتیب $0/88$ و $0/85$ بدست آمد. در پژوهش حاضر نیز برای تعیین پایایی

۱. responsibility assessing scale

۲. california psychological inventory

۳. Gaff

۴. satisfaction with life scale

۵. Dayner

مقیاس رضایت از زندگی از دوروش آلفای کرونباخ و تصنیف استفاده شد که به ترتیب برابر ۰/۹۲ و ۰/۸۹ بود که بیانگر ضرایب پایایی قابل قبول پرسشنامه مذکور می باشد.

یافته ها

جدول ۱- میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره آزمودنی ها در متغیر های پژوهش

تعداد	حداکثر نمره	حداقل نمره	انحراف معیار	میانگین	شاخص آماری
					متغیر
۳۰۰	۲۱۶	۶۵	۴۲/۲۷	۱۳۱/۹۵	التزام عملی به اعتقادات اسلامی
۳۰۰	۶۸	۳۴	۷/۸۸	۴۷/۹۸	مسئولیت پذیری
۳۰۰	۳۵	۱۸	۴/۶۸	۲۷/۷۲	رضایت از زندگی

همان طور که در جدول ۱ مشاهده می شود به ترتیب میانگین و انحراف معیار متغیر التزام عملی به اعتقادات اسلامی ۱۳۱/۹۵، ۴۲/۲۷ و متغیر مسئولیت پذیری، ۴۷/۹۸، ۷/۸۸ و متغیر رضایت از زندگی ۲۷/۷۲ و ۴/۶۸ بدست آمد.

فرضیه اول: بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و رضایت از زندگی دانشجویان رابطه وجود دارد.

جدول ۲- ضرایب همبستگی پیرسون بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و رضایت از زندگی

متغیر ملاک	متغیر پیش بین	r	p سطح معنی داری
رضایت از زندگی	التزام عملی به اعتقادات اسلامی	۰/۴	۰/۰۲۸

همان طوری که در جدول ۲ آمده است بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و رضایت از زندگی رابطه معنی داری وجود دارد ($p=0/028$ و $r=0/4$). بنابراین فرضیه اول تأیید می گردد. به عبارت دیگر، با افزایش انجام فعالیت های دینی، رضایت از زندگی نیز افزایش می یابد. فرضیه دوم: بین مسئولیت پذیری و رضایت از زندگی دانشجویان رابطه وجود دارد.

جدول ۳- ضرایب همبستگی پیرسون بین مسئولیت پذیری و رضایت از زندگی

متغیر ملاک	متغیر پیش بین	r	p سطح معنی داری
رضایت از زندگی	مسئولیت پذیری	۰/۵	۰/۰۲۱

همان طوری که در جدول ۳ آمده است بین مسئولیت پذیری و رضایت از زندگی رابطه معنی داری وجود دارد ($p=0/021$ و $r=0/5$). بنابراین فرضیه دوم تأیید می گردد. به عبارت دیگر، با افزایش میزان مسئولیت پذیری فرد، رضایت از زندگی نیز افزایش می یابد.

فرضیه سوم: بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و مسئولیت پذیری با رضایت از زندگی دانشجویان رابطه چندگانه وجود دارد.

جدول ۴- ضرایب همبستگی چندگانه التزام عملی به اعتقادات اسلامی و مسئولیت پذیری و رضایت از زندگی دانشجویان با روشهای ورود و مرحله ای

الف	شاخصهای آماری	همبستگی	ضریب تعیین	نسبت F	ضریب رگرسیون (β)
متغیر ملاک	متغیر پیش بین	چندگانه MR	سازگار شده RS	احتمال P	۱
رضایت از زندگی	مسئولیت پذیری	۰/۲۱۱	۰/۰۴۵	F=۵/۴۹۸ p=۰/۰۲۱	$\beta=۰/۲۱۱$
					T=۲/۳۴۵
					p=۰/۰۲۱
رضایت از زندگی	التزام عملی به اعتقادات اسلامی	۰/۲۵۶	۰/۰۶۶	F=۴/۱۱۶ p=۰/۰۱۹	$\beta=۰/۱۷۷$
					T=۱/۹۲۴
					p=۰/۰۵۷
ب	شاخصهای آماری	همبستگی	ضریب تعیین	نسبت F	ضریب رگرسیون (β)
ملاک	متغیر پیش بین	چندگانه MR	سازگار شده RS	احتمال P	۱
رضایت از زندگی	مسئولیت پذیری	۰/۲۱۱	۰/۰۴۵	F=۵/۴۹۸ p=۰/۰۲۱	$\beta=۰/۲۱۱$
					T=۲/۳۴۵
					p=۰/۰۲۱

همانطور که در قسمت «الف» جدول شماره ۴ نشان داده شده است طبق نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون با روش ورود مکرر، ضریب همبستگی چندمتغیری برای ترکیب خطی متغیرهای مسئولیت پذیری و التزام عملی به اعتقادات اسلامی با رضایت از زندگی در سطح $p=۰/۰۲۱$ ، برابر با $MR=۰/۲۵۶$ و $RS=۰/۰۶۶$ می باشد. بنابراین فرضیه سوم تأیید شد. به عبارت دیگر بین مسئولیت پذیری و التزام عملی به اعتقادات اسلامی با رضایت از زندگی رابطه چندگانه وجود دارد. با توجه به MR مشخص شد که $۰/۲۵۶$ واریانس رضایت از زندگی توسط متغیرهای پیش بین قابل تبیین است. همچنین با توجه به قسمت «ب» جدول مذکور مشاهده می شود که، مسئولیت پذیری به عنوان متغیر پیش بین، پیش بینی کننده مناسبی برای متغیر ملاک رضایت از زندگی می باشد.

بحث و نتیجه گیری

در این قسمت با توجه به هدف کلی که شامل بررسی رابطه التزام عملی به اعتقادات اسلامی و مسئولیت پذیری با رضایت از زندگی دانشجویان بود و با در نظر گرفتن یافته های آماری، به تبیین علمی یافته های بدست آمده پرداخته شود.

فرضیه اول: بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و رضایت از زندگی دانشجویان رابطه وجود دارد.

با توجه به یافته های حاصل از جدول ۲- بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و رضایت از زندگی رابطه معنی داری وجود دارد ($p=0/028$ و $r=0/4$). بنابراین فرضیه اول تأیید می گردد. به عبارت دیگر، با افزایش التزام عملی به اعتقادات اسلامی، رضایت از زندگی نیز افزایش می یابد. این یافته با تحقیقات گباور و همکاران (۲۰۱۲) و عبدالخالک (۲۰۱۱)، آکلینز کازرین (۲۰۰۹)، فلاوین (۲۰۰۸)، رو و ونگ (۲۰۰۶)، نعمت زاده (۱۳۹۲)، رضایی (۱۳۹۱) همخوانی دارد.

در تبیین این یافته می توان گزارش کرد که طبق تحقیق افرادی همچون حسینی، علوی، ثابت قدم، امانت و نورایی (۱۳۸۷) شرکت در فعالیت های مذهبی مانند رفتن به مساجد نقش مهمی در کاهش پرخاشگری به عنوان یک معضل اجتماعی مهم دارد. مراجعه به مسجد و شرکت در آداب مذهبی مشترک آثار روانی فردی و اجتماعی مهمی به همراه دارد. ایجاد حس همدلی، نوع دوستی، رفع مشکلات دیگران و رعایت حقوق دیگران، با حضور در مسجد میسر می شود. انجام فرایض دینی به طور مشترک احساس همبستگی و صمیمیت بیشتری بین افراد ایجاد می کند و افراد با انجام مناسک مذهبی آرامش روانی بیشتری یافته، در برخورد با مشکلات صبر و تحمل بیشتری پیدا می کنند. با دارا بودن این ویژگیها و دید مثبت نسبت به دنیا این افراد از زندگی خود رضایت داشته و برای بهبود آن می کوشند. انسان و زندگی و بهتر زیستن مفاهیمی هستند که هرگز از هم جدانمی شوند و رضایت از زندگی بزرگترین آرزو و مهمترین هدف زندگی بشر است که بیش از هر عامل دیگری بهداشت روانی افراد را تحت تأثیر خود قرار می دهد. بررسی های به عمل آمده نشان می دهد رضایت از زندگی که عموماً در طول زندگی به نوعی ثبات خود را حفظ می کند در افرادی که خود را معنوی تر و مذهبی تر می دانند، و به اعمال دینی می پردازند سطوح بالاتری دارد. از سوی دیگر تمایل به معنویت و حضور در فعالیت های مذهبی با افزایش سن رشد می کند و تغییرات درونی را که افراد در جوانی آغاز می کنند تا جنبه معنوی تری را در خود کشف نمایند در سن بالا افزایش یافته و روندی تکاملی را در پیش می گیرد و رضایت از زندگی را افزایش می بخشد. این نکته در تحقیق سایدطلائی (۲۰۱۱) نیز به دست آمده که خود تأییدی بر یافته حاضر است.

فرضیه دوم: بین مسئولیت پذیری و رضایت از زندگی دانشجویان رابطه وجود دارد. همان طوری که در جدول ۳- آمده است بین مسئولیت پذیری و رضایت از زندگی رابطه معنی داری وجود دارد ($p=0/021$ و $r=0/5$). بنابراین فرضیه دوم تأیید می گردد. به عبارت دیگر، با افزایش میزان مسئولیت پذیری فرد، رضایت از زندگی نیز افزایش می یابد. این یافته با تحقیقات چانگ و سالمومون (۲۰۱۰)، کارول (۲۰۰۹)، جورتیک (۲۰۰۸)، نونی (۲۰۰۵)، مک کری (۲۰۰۴)، هاکنی و ساندرز (۲۰۰۳) و هجری پیکانی و بندری (۱۳۹۱) همخوانی دارد.

بر اساس یافته حاضر چنین می توان گزارش کرد که با توجه به اینکه مسئولیت پذیری در دنیای امروز امری مهم و یکی از ابعاد و نشانه های سلامت روان است، این مؤلفه و شناسایی ارزشهای فردی در پیشگیری یا کاهش ابتلاء افراد به انواع ناهنجاریهای رفتاری اجتماعی و شخصیتی نقش مؤثری دارند. بنابراین با توجه به اهمیت و ارزش آموزش مسئولیت پذیری با اهداف پیشگیرانه و ارتقاء سطح سلامت روان، فقدان این مهارت باعث کاهش ارزشمندی در وجود فرد خواهد شد.

وجود چنین مهارت‌هایی در افراد جامعه احساس کفایت، توانایی مؤثر بودن، غلبه کردن بر مشکل یا سازگاری با ناکامی و افزایش عزت نفس، توانایی برنامه ریزی و رفتار هدفمند و یا تغییر اهداف مواجه شده با ناکامی و متناسب با مشکل را به وجود می‌آورد و در پی آن احساس ارزشمندی و رضایت از زندگی را در اشخاص ایجاد می‌نماید. مک کری (۲۰۰۴) نیز در تحقیق خود نشان داد ویژگی‌های شخصیتی مانند مسئولیت‌پذیری در حوزه‌های وسیعی از جمله پیش‌بینی مسائل رفتاری، ذهنی و اعتقادات مذهبی کاربرد دارند و نشانه رضایت از زندگی افراد می‌باشد که این نکته خود تأییدی بر یافته حاضر می‌باشد.

فرضیه سوم: بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و مسئولیت‌پذیری با رضایت از زندگی دانشجویان رابطه چندگانه وجود دارد.

طبق یافته‌های مندرج در قسمت «الف» جدول ۴-، فرضیه سوم تأیید شد. به عبارت دیگر بین التزام عملی به اعتقادات اسلامی و مسئولیت‌پذیری با رضایت از زندگی رابطه چندگانه وجود دارد. همچنین با توجه به قسمت «ب» جدول مذکور مشاهده می‌شود که، مسئولیت‌پذیری به عنوان متغیر پیش‌بین، پیش‌بینی‌کننده مناسبی برای متغیر ملاک رضایت از زندگی می‌باشد. این یافته با تحقیقات گباور و همکاران (۲۰۱۲) و عبدالخالک (۲۰۱۱)، چانگ و سالمومون (۲۰۱۰)، آکلین کازرین (۲۰۰۹)، نعمت‌زاده (۱۳۹۲)، رضایی (۱۳۹۱) و هجری پیکانی و بندری (۱۳۹۱) همخوانی دارد.

از یافته فرضیه حاضر چنین می‌توان استنباط کرد که؛ با توجه به اینکه انسان موجودی اجتماعی بوده و نیاز به زندگی در کنار دیگر هموعان خود دارد، در این زمینه تلاش می‌نماید. این مهم میسر نمی‌شود مگر اینکه قوانینی را رعایت کرده و برای حفظ نظم در اجتماع کوشا باشد. برای دستیابی به این اهداف مهم و ادامه بقا انسان احتیاج به پذیرش مسئولیت در قبال اعمال و رفتار خویش دارد و افرادی که میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی بالایی دارند نسبت به افرادی که این ویژگی مهم را ندارند سازگاری اجتماعی بیشتری را نشان می‌دهند و از سوی دیگر رضایت از زندگی بیشتری را گزارش می‌دهند. یکی از عواملی که در این افراد نمود شایانی دارد، اعمال مرتبط با اعتقادات مذهبی و نگرش مثبت به دین می‌باشد. به نظر می‌رسد افرادی که در قبال زندگی خود مسئول هستند برای بهتر زندگی کردن دیگران از انفاق بیشتری استفاده کرده و دست‌نیازمندان را بیشتر می‌گیرند و در مقابل نعمتهایی که خداوند متعال به ایشان می‌دهد شکر گذارند. بر این اساس احتمالاً مسئولیت‌پذیری در افراد می‌تواند خود دلیلی بر وجود اعتقادات مذهبی قوی در آنها باشد. این دو عامل در کنار هم می‌تواند در ایجاد و پیش‌بینی رضایت از زندگی افراد بسیار مؤثر باشد. افرادی با احساس مسئولیت بیشتر، روابط اجتماعی مؤثرتری داشته و نگاهی چندبعدی و متنوع به زندگی دارند، به مسائل دینی حاکم بر جامعه خود نیز متعهد بوده و براساس آن توانسته‌اند که سازگاری بیشتری نسبت به هموعان خود در محیط داشته باشند. بر این اساس می‌توان با وجود احساس مسئولیت در افراد به اعتقادات و نگرش مذهبی عمیق در فرد پی‌برد که این خود می‌تواند نشانه زندگی سالم در افراد جامعه باشد. از سوی دیگر طبق یافته حاضر متغیر مسئولیت‌پذیری نسبت به التزام عملی به

اعتقادات اسلامی پیش بینی کننده بهتری برای متغیر ملاک رضایت از زندگی است. احتمالاً از آن جهت که احساس مسئولیت قوی در قبال خود و جامعه خواهان اعتقادات درونی محکم به آخرت و وجود خداوندی ناظر بر اعمال فرد می باشد و فردی با اعتقادات قوی و تابع راه و زندگی پیامبر (ص) و ائمه معصوم (ع) می تواند چنین وجدان بیداری را در مقابل جامعه داشته باشد که خداوند را عالم بر اعمال خویش دانسته و نگاهی معنوی به مزد رفتار مطلوبش در زندگی داشته باشد، بدین صورت می توان وجود احساس مسئولیت در افراد را پیش بینی کننده بهتری برای وجود رضایت از زندگی دانست.

منابع

قرآن کریم.

اسدی نوقانی، ا.ع، امید، ش.، و حاجی آقا جانی، س. (۱۳۸۴). روان پرستاری. چاپ اول، تهران: انتشارات بشری.

بخشی پور رودسری، ع. (۱۳۸۴). بررسی رابطه میان رضایت از زندگی و حمایت اجتماعی با سلامت روان در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.

حاجی زاده میمندی، م.، و برغمندی، م. (۱۳۸۹). رابطه عمل به باورهای دینی و رضایت از زندگی در بین سالمندان. مجله سالمندی ایران، ۵(۱۵): ۸۷-۹۴.

حسینی، ا.، علوی، س. س.، ثابت قدم، م.، امانت، س.، و نورایی، ز. (۱۳۸۷). نقش مذهب در کاهش پرخاشگری. فصلنامه روان شناسی و دین، ۱(۴): ۶۰-۷۱.

رضایی، ا. (۱۳۹۱). بررسی رابطه هوش معنوی و هوش شناختی با رضایت از زندگی دانشجویان پیام نور اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.

عسگری، پ.، حیدرئی، ع. ر.، نادری، ف.، صفرزاده، س.، عباس زاده، ز.، محب، ا.، آذرکیش، م.، و روشنی، خ. (۱۳۹۲). راهنمای آزمون های روان شناختی ۲. چاپ اول، اهواز: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.

عسگری، پ.، روشنی، خ.، و مهری آدریانی، م. (۱۳۸۸). رابطه اعتقادات مذهبی و خوش بینی با سلامت معنوی دانشجویان دانشگاه آزاد اهواز. فصلنامه علمی پژوهشی یافته های نو در روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، ۴(۱۰): ۲۷-۳۹.

غلامی، ف. (۱۳۸۸). رابطه حمایت اجتماعی و احساس تنهایی با رضایت از زندگی در سالمندان زن و مرد ساکن سرای سالمندان شهرستان اهواز. پایان نامه کارشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.

- مجاوریان، س. م.، کشیری کلایی، ف.، و فلاحتی، ذ. ا. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین محدودیت‌های مذهبی، رضایت از زندگی و رشد اقتصادی. *مجله پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی*، ۵(۱۷): ۲۲-۱۱.
- مریدی، م. (۱۳۸۸). مقایسه کیفیت و رضایت از زندگی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اهواز. پایان‌نامه کارشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی اهواز.
- موسوی ده‌موردی، س. ع. (۱۳۷۷). رابطه خشنودی شغلی و انگیزه پیشرفت با سلامت روانی و مسئولیت‌پذیری مریبان تربیتی مرد آموزشگاه‌های اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز.
- موسوی، ن. (۱۳۹۰). بررسی رابطه هوش معنوی با رضایت از زندگی دانشجویان دختر علوم پزشکی اهواز. پایان‌نامه کارشناسی روان‌شناسی عمومی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- نعمت‌زاده، س. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر هوش معنوی و سلامت روان در افزایش بهزیستی ذهنی دانشجویان شهر کرد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- هجری پیکانی، ط.، و بندری، س. (۱۳۹۱). رابطه بین مسئولیت‌پذیری و جایگاه مهار با نگرش‌های مذهبی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز. پایان‌نامه کارشناسی روان‌شناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.

Abdel-Khalek, A. M. (2006). Happiness, health, and religiosity: Significant relations. *Journal of Mental Health, Religion & Culture*, 9(1): 85-97

Abdel-Khalek, A. M. (2011). Religiosity, subjective well-being, self-esteem, and anxiety among Kuwaiti Muslim adolescents. *Journal of Mental Health, Religion & Culture*, 14(2): 129-140

Brill hart, B. (2005). A study of spirituality and life satisfaction among persons with spinal cord injury. *Journal of Rehabil Nurs*, 30(1):31-34

Carroll, A. M., Houghton, S., Wood, R., Unsworth, K., Hattie, J., Gordon, L., & Bower, J. (2009). Self- efficacy and academic achievement in Australian high school student: The mediating effects of academic as porations and lelinguency. *Journal of Aodlscence*, 32(1): 797-817

Chang, B. G., & Solomon, J. (2010). Stereotype threat test Anxiety, and specific self-efficacy as predictors of promothion Exam performance. *Journal of Group & Organization management*, 35(2): 77-107

Diener, E., Emmons, A., Larsen, J., & Grrifen, S. (1985). The satisfaction with life scale, .copeing mechanism. *Journal of Rural community psychology*, 3(2):27-34

Diener, E.D., Suh, E. M., Lucas, R.E., & Smith, H.L. (2000). Subjective well being. *Psychological Bulletin*, 125(2):276-302

- Gebauer, J. E., Sedikides, C., & Neberich, W. (2012). Religiosity, social self-esteem, and psychological adjustment: On the cross-cultural specificity of the psychological benefits of religiosity. *Psychological Science*, 23(2): 158-160
- Hackney, C. H. & Sanderes, G. S. (2003). Religiosity and mental health. *Journal of the scientific study of Religion*, 42(5):43- 55
- Juretic, J. (2008). Social and test anxiety and self-efficacy perception as predictors of exam success. *Psychological Topics*, 17(6):15-36
- Krause, N. (2003). Religious meaning and subjective wellbeing in late life. *The journal of Gerontology*, 58(2): 160-170
- Loughlin, J. E., & Huebner, E. S. (2001). Life experience locus control and school satisfaction in adolescence. *Social indicators Research*, 55(1):156-183
- McCrae, R. R. (2004). Human nature and culture: A trait perspective. *Journal of Research in Personality*, 38(2): 3-14
- Messay, B. (2010). The relationship between quest religious orientation, forgiveness and mental health. Master thesis, University of Dayton
- Nooney, G. (2005). Religion, stress, and mental health in adolescence. *Review of Religious Research*, 46(4): 341-355
- Norzad-Gharamaleki, F. (2010). Spiritual Intelligence and the role of religious coping in anxiety University Students: Build a model for explaining the relationship [Dissertation]. Isfahan: University of Isfahan
- Nuval, J. A. (2010). The relationship of with intrinsic and extrinsic components of religiosity in the older adult female. Ph.D. dissertation, Indiana state University, Terre Haute, Indiana
- Okulicz-Kozaryn, A. (2009). Religiosity and Life Satisfaction. (A Multilevel Investigation Across Nations). Institute for Quantitative Social Science, Harvard University
- Pan, X., Qiwen, Q., & Fei, G. (2014). Psychological ownership, organization-based self-esteem and positive organizational behaviors. *Chinese Management Studies*, 8(1): 127-148
- Rew, L., & Wong, J. (2006). A systematic review of associations among religiosity/spirituality and adolescent health attitudes and behaviors. *Journal of Adolescent Health*, 38(4): 433-442
- Robbins, M., Francis, L. J., & Edwards, B. (2008). Prayer, personality and happiness: A study among undergraduate students in Wales. *Mental Health, Religion & Culture*, 11(1): 93-99
- Rosmarin, D. H., Pargament, K. I., & Mahoney, A. (2009). The role of religiousness in anxiety, depression, and happiness in a Jewish community sample: A preliminary investigation. *Mental Health, Religion & Culture*, 12(2): 97-113
- Saiadtalaei, A. (2011). Spiritual intelligence relationship with the ethics of sport among elite athlete's handball, water polo, basketball and karate clubs in Isfahan [Dissertation]. Isfahan: University of Isfahan
- Schimmack, U., & et al. (2002). Culture, personality, and subjective well-being. Integrat-

ing process model of life satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(4): 582–593

Schmutte, P. S., & Ryff, C. D. (1997). Personality and well-being: What is the connection?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(5): 549–559

Yow, A. S. (2011). God attachment, mother attachment, and father attachment و Sim, T. N .in early and middle adolescence. *Journal of Religion and Health*, 50(4) 264-278

Thoresen, C. E., Harris, A. H., & Oman, D. (2001). *Spirituality, Religion and Health: Evidence, Issues, and Concerns*. New York and London: The Guilford Press

The Association of Adherence to Islamic Beliefs and Responsibility with Life Satisfaction in University Students

*H. Ahadi

**N. Nikobakhat

Abstract

The aim of the present research was to investigate the association of adherence to Islamic beliefs and responsibility with life satisfaction in students of Karaj Islamic Azad University. The sample subsumed 300 subjects (150 male and 150 female) whom were selected based on stratified random sampling procedure. Navidi Adherence to Islamic Beliefs Scale (AIBS), Responsibility Assessing Scale (RAS) and Satisfaction with Life Scale (SWLS) were utilized as data sources. The research was a correlation study and data analysis was performed by using Pearson correlation coefficient and multi variants regression. The results at $p \leq 0.0001$ showed that adherence to Islamic beliefs and responsibility significantly associated with life satisfaction. The outcome also indicated that responsibility was a significant predictor for satisfaction with life.

Keywords: adherence to Islamic beliefs, responsibility, satisfaction with life.

---

* Department of Psychology, Elameh Tabaitabaei University, Tehran, Iran

** Department of Psychology, Tehran Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran